

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Mottagandet i särskolan

En kvalitativ studie på vilka bedömningsgrunder två kommuner fattar beslut om elevers rätt till inskrivning i särskolan.

*Författare: Maja Hasselquist och
Vjosa Ajeti
Handledare: Ulf Drugge
Examinator: Erik Wesser
Termin: VT 2012
Kurskod: 2SA300*

Author: Maja Hasselquist and Vjosa Ajeti

Title: The reception of special school for children with special needs - a qualitative study aimed to evaluate which assessment criteria's local authorities consider while making a decision regarding a student's rights of receiving special education. [Mottagandet i särskolan – En kvalitativ studie på vilka bedömningsgrunder två kommuner fattar beslut om elevers rätt till inskrivning i särskolan]

Supervisor: Ulf Drugge

Assessor: Erik Wesser

Abstract

We have conducted a qualitative study aimed to evaluate which assessment criteria's local authorities consider while making a decision regarding a student's rights of receiving special education. Furthermore, the study also covered analyzing the significance of current professions individual advisory opinion in the process of recommending compulsory school for children with intellectual disabilities.

The six semi-structured interviews were conducted within the actual profession area; policy makers, special needs teachers and psychologists, and have found that the decision regarding the receipt of special education can be understood in terms of what the various assessment criteria, educational, psychological, medical and social, covers.

However, the study have found that the educational statement was given a more prominent role in the decision because of it meets the criterion stated by law "student`s ability to reach primary school learning goals". Even the psychological assessment basis has shown to have a more significant role in a decision as it is only this which describes whether a student`s weaknesses meets the requirements for a learning disability or not. Thus, the empirical work been analyzed through a professional perspective and discourse analysis to interpret and understand through a professional perspective and discourse analysis to interpret and understand the various professions` prevail in a decision of recommending compulsory school for children with intellectual disabilities.

Keywords: Special school, decision regarding receiving special education, educational-, psychological-, medical- and social- assessment criteria,

Nyckelord: Särskola, beslut om mottagande i särskola, pedagogisk-, psykologisk-, medicinsk- och social- bedömningsgrund.

Förord

Vi startade vår resa tillsammans med förhoppningar om ett väl genomfört arbete och har nu landat i vad vi vill presentera som vårt examensarbete. Vi börjar därmed tacka varandra för att under arbetsgången uppmuntrat och stöttat varandra i så väl motgångar som i medgångar.

Våra familjer och vänner, där bland Lennart Lindström, Liza Hasselquist och Kaisa Hasselquist, ska inte glömmas bort, utan tackas för tålamod och de råd som hjälpt två emellanåt förvirrade studenter på vägen.

Våra informanter ska också ha ett stort tack för tiden de avsatt för att medverka och bringat klarhet i våra frågor, utan er hade vi inte lyckas genomföra denna studie.

Sist men absolut inte minst vill vi tillägna ett stort tack till vår handledare Ulf Drugge för många träffar, ständig e-mail kontakt med tips, förslag och konstruktiv kritik.

Maja Hasselquist och Vjosa Ajeti

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering	4
1.3 Syfte och frågeställning	5
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Studiens fortsatta disposition	6
2. Metod och metodologiska överväganden	8
2.1 Vetenskaplig utgångspunkt	8
2.2 Datainsamlingsmetoder	8
2.3 Urvalsprocess och informanter	10
2.4 Val av analysmetod	12
2.5 Validitet och reliabilitet	13
2.6 Etiska överväganden	14
3. Tidigare forskning	16
3.1 Diagnos	16
3.2 Lag och styrdokument	17
4. Teori	19
4.1 Professionspraktiskt perspektiv	19
4.2 Diskursanalys ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv	20
4.3 Yrkesetik	21
4.3.1 Pedagogisk diskurs	21
4.3.2 Psykologisk diskurs	21
4.3.3 Medicinsk diskurs	22
4.3.4 Social diskurs	22
5. Resultat	23
5.1 Kriterier för mottagandet i särskolan	23
5.2 Den tongivande bedömningsgrunden?	24
5.3 Förekommer ”felplacering”?	26
6. Analys	29
6.1 Kriterier för mottagandet i särskolan	29
6.2 Den tongivande bedömningsgrunden?	31
6.3 Förekommer ”felplacering”?	32
7. Slutsats och Diskussion	34
7.1 Slutsats	34

7.2 Diskussion	35
8.Referenser	38
8.1 Böcker	38
8.2 Rapporter	40
8. 3 Artiklar	40
8.4 Internet	40
9. Bilagor	42
Bilaga 1 – Informationsbrev	42
Bilaga 2 - Samtyckesavtal	43
Bilaga 3 – Intervjuguide; Beslutsfattare	44
Bilaga 4 - Intervjuguide; Specialpedagog/Psykolog	45
Bilaga 5 - Arbetsfördelning	46

1. Inledning

Vi kommer under detta kapitel introducera dig som läsare för de grunder som studien vilar på, genom att presentera bakgrund, problemformulering, huvudsyfte och frågeställning som vi ämnar ta reda på. För att avgränsa vårt problemområde lyfter vi också en diskussion kring de avgränsningar vi tagit i vår studie under detta kapitel.

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) krävs det idag ett underlag, bestående av en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömningsgrund, för att ett beslut kring en elevs mottagande i särskolan ska fattas. Dessa fyra delar ska visa att eleven inte kan nå grundskolans kunskapsmål på grund av en utvecklingsstörning. Beslutet ska utgå från ett helhetsperspektiv och bör ta barnets bästa, sett på kort och lång sikt i beaktande (SFS 2010:800, Skolverket 2001, s 13-14).

Av intresse är att undersöka detta område kopplat till den uppmärksamhet som media förra året riktade mot de kommuner där elever felaktigt placerats i särskola utifrån skolinspektionens konstaterande av bristfälliga bedömningar och avsaknad av beslut i motivering för placering (Utbildning & Skola 2011). Genom vårt genomförande av denna studie, vill vi som framtida socionomer, lyfta fram mottagandet i särskolan till diskussion för att elever ska få anpassad skolgång efter sina behov och rättigheter.

1.1 Bakgrund

Historiskt sett har barn med funktionsnedsättningar utgjort en grupp som det ständigt kretsat en debatt om inom skolväsendet samt skett en rad lagförändringar kring. Nedan följer en kort historik kring särskolans framväxt till vad den är idag.

Den allmänna skolplikten i Sverige infördes 1842 med undantag från att de barn som vid den tiden kallades idioter, var döva eller blinda inte omfattades av skolplikten. Dock fanns det undervisning i vissa fall för dessa barn som kallades för abnormundervisning, vilken förekom genom filantropiska rörelser. Denna undervisningsform syftade till både utbildning och utveckling för att dessa barn skulle kunna bli nyttiga samhällsmedborgare (Matson 2007, s 8).

Under 1870-talet upprättades sinnesslöskolor, statliga institutioner i form av särskoleinternat, men det dröjde dock enda fram till 1944 innan man på politisk nivå inkluderade barn vad man vid denna tid kallade ”bildbara sinnesslöa”. Trots den politiska inkluderingen infördes inte skolplikt och rätten till utbildning för denna barngrupp förrän

1967. Det var genom denna lagförändring som särskolan började ta sin form och barn, vad man vid denna tid benämnde utvecklingsstörda, kunde då placeras i särskolans två förgreningar, grundsärskola och träningskola. Beroende på barnens intelligens placerades de i antingen i grundsärskola och träningskola, då den sistnämnda var till för de barn med en lägre intelligensnivå än den förstnämnda förgreningen (Brodin & Lindstrand 2004, s 42-45, 49, Matson 2007, s 10-12,).

1985 antogs Skollagen (SFS 1985:1100) som kom att reglera skolväsendet under hela 90-talet fram till 2010. Under dessa år tillfördes nya bestämmelser och regleringar av prövning och mottagande i grundsärskolan där lagen beskrev vem som hade rätt till särskoleplacering (Brodin & Lindstrand 2004, s 131, SFS 1985:1100).

1 kap. 5§ För barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda finns särskolan (SFS 1985:1100).

3 kap. 3§ Barn i allmänhet ska tas emot i grundskolan.

Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål därför att de är utvecklingsstörda ska tas emot i särskolan (SFS 1985:1100).

Under 1990-talet genomfördes en kommunalisering vilket innebar en successiv överföring av huvudmannskapet för särskolan från landstingen till kommunerna. Hela 90-talet präglades av en vision om *"en skola för alla"* genom att integrera särskola med grundskola där alla barn skulle få sin utbildning i en och samma skolform. Denna tanke omsattes aldrig då man insåg att resurserna som skulle krävas för elever med utvecklingstörning i grundskolan inte fanns, vilket istället ledde till ett ökat antal elever i särskolan då barn utan utvecklingstörning togs emot, exempelvis barn med autism och autismsliknande tillstånd (Brodin & Lindstrand 2004, s 131-137).

1 kap. 16§ Det som i lagen sägs om utvecklingsstörda gäller även [...] samt personer med autism eller autismsliknande tillstånd (SFS 1985:1100).

2001 kom skolverket ut med en skrift som innehöll allmänna råd om rutiner för utredning och beslut om mottagandet i särskolan som ett tillägg till Skollagen (1985:1100). Dessa råd var som namnet, allmänna och gav endast rekommendationer för hur man bör handla i en utredning för beslut om inskrivning i särskolan. Skolverket lyfte bland annat handläggningsrutiner samt att ett beslut borde föregås av en pedagogisk, psykologisk, medicinsk samt en social utredning (Skolverket 2001, s 8, 10-11, 13-15).

2010 ersattes Skollagen (SFS 1985:1100) med Skollagen (SFS 2010:800) vilket återigen innebar en reglering av mottagandet i särskolan. De barn med autism och autismliknande tillstånd som tidigare ingått i grundsärskolans målgrupp tillhör endast idag särskolan om de också har en utvecklingsstörning eller en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. I och med den nya skollagen reglerades även kraven på utredning för mottagande i särskolan. Till skillnad från skolverkets allmänna råd som endast föregicks av ett borde, så lagstodgades att ett beslut om inskrivning i särskolan ska omfatta fyra genomförda utlåtanden, en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social (SFS 1985:1100, SFS 2010:800).

7 kap. 5 § Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning, ska tas emot i grundsärskolan.

[...]Ett beslut om mottagande i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs [...] (SFS 2010:800).

Trots den nya skollagen har inte de gamla allmänna råden reviderats men skolinspektionen har en tanke om att upprätta aktuella till den nya skollagen. Skolinspektionen vill med de nya allmänna råden garantera att utredning och beslut ska bli likvärdig och präglas av kvalitet. Idag utgår man från att de fyra utredningarna ska omfatta en kartläggning av barnets livssituation, idag och tidigare i livet som ska kunna fastställa, som det står i lagen, att eleven kan placeras i särskolan då vederbörande inte når upp till grundskolans kunskapskrav till följd av en utvecklingsstörning (Skolinspektionen 2011, s 8, 10-14). Lagen understryker även att utredningen ska genomföras i samråd med vårdnadshavarna vilket är ett krav för att ens kunna starta en kartläggning av barnet. Vårdnadshavarnas medgivande krävs även då utredningen är genomförd för att de ska ta ställning till vilken skolform de anser att barnet ska tillhöra (SFS 2010:800).

Särskolan idag, delas fortfarande upp i grundsärskola och träningskola vilket baseras på barns intelligenskvot. Trots att diskussionen om intelligenskvot idag har suddats ut och att denna inte ska vara avgörande för om en elev bli mottagen i särskolan så lever den fortfarande kvar i form av placering i grundsärskola eller träningskola (Skolverket 2009, s 6-7). Uppdelningen av utvecklingsstörning delas in i lindrig, måttlig och svår då man utgår framförallt från den intellektuella funktionsnivån. Detta resulterar i att elever med vad man idag kallar för lätt utvecklingsstörning med en intelligenskvot under 70 placeras i

grundsärskolan medan elever med måttlig och grav utvecklingsstörning med en intelligenskvot under 55 placeras i träningskolan (Szönyi 2005, s 24).

1.2 Problemformulering

Tidigare gjorda utredningar och forskningsresultat om barns möjligheter att ta del av samhällets insatser i form av särskolutbildning visar på en mycket varierande grad av bedömningsgrunderna inför en placering i särskolan. Tidigare forskning visar att en av orsakerna till att barn inte kan utnyttja sin fulla rätt att ta del av speciella insatser i form av särskola, beror främst på ett bristfälligt utredningsarbete. Bristerna i många kommuners utredningsarbete beror på att inte alla delar i ett beslut, de vill säga de fyra bedömningsgrunderna, psykologiskt, medicinskt, pedagogiskt och socialt, inte finns med i beslutsunderlaget för placering (Skolverket 2006, s 28-30).

Våren 2010 genomförde skolinspektionen ett kvalitetsgranskningsprojekt *”Undervisning i särskolan”* med fokus på svenskundervisning varpå det framkom uppgifter som medförde undersökningen, *”Tillsyn av mottagande i den obligatoriska särskolan i Örebro kommun”*, av skolinspektionen (Skolinspektionen 2010a, Skolinspektionen 2010b). Man uppmärksammade brister i handläggning och utredning varpå skolinspektionen genomförde en granskning av handläggning och utredning inför beslut om mottagande i grundsärskolan av 30 slumpvis utvalda kommuner. Skolinspektionen riktade kritik till samtliga kommuner på grund av den bristande kvalitén i så väl handläggning och utredning som i motivering till beslut (Skolinspektionen 2011, s 5-7).

Göransson, Nilholm & Karlsson (2011) visar i sin artikel att nationella riktlinjer och policys tillämpas olika. Detta tyder på att på kommunal nivå skiljer sig det mellan värderingar och gränsdragningar vad det gäller mottagande i särskolan. Undersökningen visar bland annat på att kommuner värderar den medicinska diagnosen olika då vissa kommuner ser den som kriteriet för att få ta del av särskolans resurser medan andra kommuner inte alls lägger någon vikt vid den (Göransson, Nilholm & Karlsson 2011, s 550-551).

Karlsudd (2002) säger i sin rapport att det inte är avgörande om eleven placerats i särskola eller i integrerad klass, utan det avgörande är att eleven får ta del av särskilda insatser som leder till möjlighet att ta till sig undervisningen. Det viktigaste är att barnet själv får del av samhällets resurser för att inhämta den kunskap barnet har rätt till, oavsett i vilken praktisk form särskoleundervisningen som erbjuds (Karlsudd 2002, s 14).

Bristerna i handläggning och utredning av elever inför ett beslut om mottagande i särskolan samt den skillnad som finns i Sveriges olika kommuner, för oss till tankar kring om

hur elever felaktigt kan vara placerade i särskolan. Frågan är om samma bristfälliga utredningsarbete får följden av att elever nekas sin rätt till särskola. Oavsett om elever felaktigt placeras eller nekas sin rätt till särskolan är det ett problem som drabbar individen. Detta är ett problem i den mening att elever som är felaktigt placerade hämmas i sin utveckling och kunskapsinhämtning och elever som har rätt till särskola går miste om de resurser de faktiskt är berättigade till. Således är det en problematik som i sin tur slår tillbaka på kommunen själv, då det är dem som står med ett ansvar för redan fattade beslut och därmed ett ansvar för att försöka reparera tillfogad skada för eleven. Problematiken kring handläggnings-, utrednings- samt beslutsprocessen angående mottagandet i särskolan borde med denna bakgrund lyftas till diskussion för att medvetandegöras och uppmärksammas. Reflekterar beslutsfattare över på vilka grunder ett beslut tas samt vilken konsekvens det får för eleven?

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med vårt examensarbete är att analysera på vilka bedömningsgrunder de två kommuner vi ämnar studera fattar ett beslut om mottagandet av elever i särskolan. Vidare vill vi analysera vilken betydelse aktuella professioners enskilda utlåtanden får i beslutet om inskrivningen i särskolan. Vårt syfte kommer vi att besvara genom frågeställningen:

- Utifrån vilka bedömningsgrunder beslutar våra två aktuella kommuner om inskrivning i särskolan?
- Hur ställs de fyra olika bedömningsgrunderna i relation till varandra i ett beslut?

1.4 Avgränsningar

Studiens fokus ligger på att analysera på vilka bedömningsgrunder två studerade kommuner fattar beslut om inskrivning i särskolan. Vi kommer använda oss av begreppen bedömningsgrunder samt utlåtanden då vi syftar till de fyra delarna, pedagogisk, psykologisk, medicinsk samt social, som ska ingå i ett beslut om mottagandet i särskolan. Dessa två begrepp, anser vi utgör en mildare begreppsanvändning, samtidigt som de är representativa begrepp för de fyra olika delarna.

Genom vårt fokus lyfter och diskuterar vi kring särskolans målgrupp, vilket resulterat i att vi gjort en avgränsning vad det gäller terminologin för denna grupp. Begreppet utvecklingsstörning är fortfarande aktuellt, vilket kan antas vara förlegat och ha en negativ

innebörd. Dock används begreppet både i skolverket och i Skollagen (SFS 2010:800) då det syftar till elever som har rätt att mottas i särskolan (Brodin & Lindstrand 2004, s 18-20, SFS 2010:800). Vi kommer använda oss av terminologin utvecklingsstörning, i enlighet med skolverkets och skollagens innebörd, och har därmed ingen avsikt att reproducera en negativ mening utan endast syfta till målgruppen som har rätt till särskola.

Vi har gjort en avgränsning vad det gäller våra informanter då endast två olika professioner är representerade, specialpedagog samt psykolog, utöver beslutsfattarna. Denna avgränsning grundade sig på genomförda intervjuer med beslutsfattarna, då det framkom att de var dessa två bedömningsgrunder som utgjorde betydande roller inför ett beslut om mottagandet till särskolan. Vi är medvetna om att denna avgränsning får betydelse för hur de olika bedömningsgrunderna framställs och att ett annat resultat är tänkbart om alla fyra professioner blivit representerade.

Våra två studerade kommuner är valda i relation till vår boendestad, på grund av praktiska skäl så som avstånd och resekostnader.

1.5 Studiens fortsatta disposition

Den fortsatta studiens kommande kapitel kommer disponeras enligt följande;

Andra kapitlet behandlar de metoder och metodologiska överväganden vi har tagit i relation till studiens vetenskapliga utgångspunkt, datainsamlingsmetoder, urvalsprocess samt analysmetod. Vi för även en diskussion kring studiens validitet och reliabilitet samt lyfter de etiska överväganden vi tagit i denna studie.

Tredje kapitlet kommer att innehålla en redogörelse för den tidigare forskning som har bedrivits på vårt fokusområde, där vi lyfter underrubrikerna ”Diagnos” och ”Lag och styrdokument”.

I det fjärde kapitlet presenterar vi de centrala teorierna och begrepp för vår studie som vi kommer knyta till vår empiri.

Femte kapitlet behandlar vårt resultat av empirin som är uppdelat efter teman och kategorier utifrån våra intervjuguider¹.

I sjätte kapitlet presenterar vi vår analys där vi knyter vår empiri till våra teorier och begrepp för att tolka och förstå på vilka bedömningsgrunder beslut fattas kring mottaganden i särskolan.

¹ Se bilaga 3 och 4

I sjunde kapitlet redovisar vi för de slutsatser vi funnit för att besvara vårt syfte och frågeställningar, varpå vi avslutar med en diskussion genom att sätta vårt problemområde sett utifrån en större kontext.

2. Metod och metodologiska överväganden

I detta kapitel presenterar vi vår studies metod, urval och tillvägagångssätt. Vi för även en diskussion kring studiens validitet och reliabilitet samt de etiska ställningstaganden vi gjort inför och under arbetsprocessen.

2.1 Vetenskaplig utgångspunkt

Vi har utgått från en kvalitativ ansats i vårt examensarbete. Den kvalitativa ansatsen har inneburit för oss att vi inte har haft som avsikt att generalisera, förklara och förutsäga utan att vi istället har försökt tolka och förstå de data som framkommit. Ansatsen har gett oss möjlighet att presentera en så nära och klar bild av verkligheten som möjligt av beslutet kring mottaganden i särskolan i de två kommuner vi har studerat. Genom den kvalitativa ansatsen har vi kunnat studera företeelsen, beslutet kring mottaganden i särskolan, inifrån för att få en nyanserad bild av företeelsen och erhållit nya perspektiv. Således har vi kunnat pendla mellan att förstå och förklara beslutet kring mottaganden i särskolan, genom att se till de fyra olika bedömningsgrunderna som delar samt helheten som ett beslut omfattar (Denscombe 2009, s 367-368).

Kvalitativ data omfattar ord och visuella bilder, talade eller skrivna, och det finns olika metoder för att nå ett resultat genom en kvalitativ ansats vilket till exempel kan vara intervjuer, observationer eller enkäter. Vi har varit intresserade av att få en djupare förståelse av människors åsikter, tycken, tankar och resonemang, vilket resulterat i att vi funnit intervjuer samt texter som lämpligast datainsamlingsmetoder. När vår empiri väl är insamlad ska vi noggrant granska den för att söka bland befintliga teorier och därmed tillskriva den mening. I samband med val av teori är det av vikt att vi tänker på den kunskap vi besitter sedan tidigare för att inte producera fördomar och stereotyper. Genom denna medvetenhet ger vi utrymme för självkritik och upptäckten av egna stereotyper och fördomar (Alvesson & Sköldberg 2007, s 10-11, 167-168, Denscombe 2009, s 367-368).

2.2 Datainsamlingsmetoder

Vi har valt att använda oss av intervjuer och texter som lämplig datainsamlingsmetoder, genom vår kvalitativa ansats då vi har haft som syfte att bearbeta och analysera personers åsikter och uppfattningar kring beslutet om mottaganden i särskolan. Vi har i förväg skickat ut

vårt informationsbrev² samt samtyckesavtal³ till de informanter som tackat ja till att medverka i studien, för att försäkra deltagarna om sin frivilliga medverkan samt ett fastställande att vi skulle få använda intervjuerna som empiri i vår studie. Sex stycken enskilda intervjuer har genomförts med tre olika professioner, beslutsfattare, specialpedagoger samt psykologer, som alla har anknytning till beslutet om mottaganden i särskolan. Valet av att intervjua olika professioner ger oss en nyanserad bild av beslutet för en inskrivning i särskolan, vilket är en fördel för att se hur de skilda professionerna värderar och positionerar sig kring beslutet för en inskrivning (Denscombe, 2009, s 231-235, 242, Robson 2011, s 278).

I vårt fall har intervjuerna varit semistrukturerade, då vi utgick från vår färdigställda intervjuguide. Intervjuguiden utgjorde dels ett ramverk för oss själva för att kontrollera att våra informanter kunde ge breda och djupgående svar på våra frågeställningar samt ett utrymme för att kunna diskutera kring dessa. Nya frågor formulerades under intervjuerna baserade på de svar som informanterna gav oss. Turordningen av frågorna varierade och var flexibla, för att låta informanterna svara och tala fritt samt utveckla sina tankar och resonemang (Denscombe 2009, s.234-235, Robson 2011, s 280).

Samtliga intervjuer har spelats in på iPhone som diktafon för att få en permanent dokumentation av vad som har sagts, vilket ger oss en fördel av att vi samt våra informanter kan ta del av intervjuerna efter genomförandet. Intervjuerna har transkriberats efter hand i sin helhet, vilket dels har gett våra informanter möjlighet att ta del av genomförda intervjuer för att godkänna eller revidera materialet samt dels för att underlätta bearbetning och analys av det. Det sammanställda materialet har vi sedan tematiserat och kategoriserat till vår sammanställda resultatdel, där vi använt oss av citat. Vissa ord och delar av citaten har modifierats för att alla ska kunna förstå och ta del av materialet. Ett exempel på hur vi har gått tillväga är att vi skrivit ut ordet ”riktigt” istället för hur man använder sig av ”redigt” i talspråket (Denscombe 2009, s 259-262).

Som vi nämner ovan har vi också utgått från text som datainsamlingsmetod då vi i samband med intervjuerna tagit del av aktuella professioners enskilda bedömningsgrunder, pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social, samt beslutsfattarnas färdigställda beslut. Textmaterialet omfattar två färdigställda beslut, två pedagogiska, ett psykologiskt, två medicinska och två sociala utlåtanden. Av beslutsfattarna har vi fått en beskrivning av deras beslut samt en ytlig förklaring av de fyra olika bedömningsgrunderna. Genom intervjuerna med specialpedagoger och psykologer har vi fått en djupare och mer ingående beskrivning av

² Se bilaga 1

³ Se bilaga 2

deras enskilda utlåtanden. Vi är medvetna om att vi inte fått samma djup och förståelse kring den sociala och medicinska bedömningsgrunden då dessa professioner inte har intervjuats. Detta har fått följden av att vår studie speglar en djupare kunskap kring två av bedömningsgrunderna, pedagogiska och psykologisk, vilket medfört tankar kring att studien skulle kunna fått ett annat resultat om intervjuer genomförts med de andra två professionerna, medicinsk och social (Bergström & Boréus 2009, s 12-16).

Bedömningsgrunderna ger oss en uppfattning om vad de olika professionerna väger in i sina utlåtanden samt hur beslutsfattaren ställer sig i förhållande till de olika bedömningsgrunderna inför ett beslut. Genom att varje enskild profession har skrivit sina utlåtanden kommer de att präglas av ett regelstyrt sätt att använda språket på utifrån de handlingsmönster, vanor och språkanvändning som brukas inom den enskilda sociala praktiken. Således måste vi tolka alla enskilda professioners utlåtanden inom den sociala praktik som de ingår i för att förstå deras innebörd i relation till beslutet. Text som datainsamlingsmetod ger oss även möjlighet att validera våra genomförda intervjuer. Det vill säga att vi kan göra en triangulering, där vi kan jämföra våra informanternas talade ord med deras skrivna. I vårt fall har de skrivna bedömningsgrunderna bekräftat vad informanterna har sagt, vilket resulterat i att utlåtandena som text fått mindre utrymme i resultatet (Bergström & Boréus 2009, s 16-18, Denscombe 2009, s 184-185).

2.3 Urvalsprocess och informanter

För att nå informanter som kunde bidra med värdefull information och kunskap i förhållande till vårt syfte och frågeställningar, kring beslutet för mottaganden i särskolan, förberedde vi oss innan genom efterforskning, samt formulerade en intervjuguide för att få svar på våra frågeställningar. Vi kontaktade verksamhetsområden som stod i relation till vårt syfte och frågeställningar för att göra ett subjektivt urval av informanter som vi ansåg kunde bidra med kunskap som vi ämnade ta reda på. Vi valde att skicka mail till fyra närliggande orter för att etablera kontakt med tänkta informanter, varpå vi fick kontakt i två kommuner. Detta kan ses som ett bekvämlighetsurval, en variant av ett icke slumpmässigt urval, då informanter i dessa två kommuner tidigt gav svar på att medverka, var lätta att skapa kontakt med, samt att informanternas verksamheter hade kunskap om vårt ämne (Denscombe 2009, s 38-39).

Vårt subjektiva urval omfattar sex informanter från tre olika professioner, beslutsfattare, specialpedagoger och psykologer, som vi tog direktkontakt med genom att vi hade kunskapen om vilka verksamhetsområden vi ville representera i vår studie. De sex informanterna svarade

ja vid första förfrågan om medverkan, då de delgetts studiens syfte och frågeställning. Vi hade en tanke kring att de tre olika professionernas skilda värderingar av olika karaktär kunde beskriva beslutet inför mottaganden i särskolan ur olika perspektiv. Detta skulle ge fördelen av att kunna presentera vår studie ur en nyanserad bild och därmed skildra beslutet som en mer komplex företeelse (Denscombe 2009, s 37, 241-243, Trost 2007, s 23, 28-29).

Beslutsfattarna ansåg vi relevanta genom att deras kunskap kring ett beslut om mottagande i särskolan kunde bidra till förståelse för de förutsättningar och begränsningar som finns vid ett ställningstagande till beslut. Valet av specialpedagoger samt psykologer grundade sig på att de var dessa två bedömningsgrunder som, enligt beslutsfattare och dem själva, utgjorde betydande roller inför ett beslut om mottagandet till särskolan. Genom att vi valt bort de två professionerna som representerar de medicinska och sociala bedömningsgrunderna är vi medvetna om att vi valt bort deras perspektiv, tankar och åsikter kring deras betydelse och påverkan i ett beslut. Således är vi medvetna att om dessa professioner medverkat i studien hade resultatet kunnat bli ett annat.

Nedan följer en kort presentation av våra informanter.

Beslutsfattare 1. är samordnare för barn i behov av stöd inom Barn- och ungdomsförvaltningen och sitter som beslutsfattare för mottagandet i särskolan. Informanten har även som uppdrag att hålla kontakt med rektorer på skolorna, kommun psykologer, habilitering samt BUP.

Specialpedagog 1. arbetar som lärare på en särskola med sex elever i sin kommun. Personen är i grunden förskolelärare och har utbildat sig till specialpedagog i efterhand.

Psykolog 1. arbetar inom Barn- och ungdomshabilitering och har lång erfarenhet av att utföra psykologiska utredningar. Personen har även som uppgift att samverka med andra professioner då den arbetar inom ett tvärprofessionellt team.

Beslutsfattare 2. arbetar på socialförvaltningen och sitter som chef för resursteamet i sin kommun. Informanten har även som arbetsuppgift att ansvara för skolpsykologer, skolläkare, specialpedagoger, logoped (tal och språkpedagoger), hörsel pedagog. Informanten arbetar med skolsköterskor och kuratorer inom elevhälsoteamen ute i skolorna samt är en form av utvecklingsledare för barn i behov av särskilt stöd.

Specialpedagog 2. arbetar som lärare inom särskola i sin kommun. Personen är utbildad lärare i grunden och har i efterhand utbildat sig inom specialpedagogik.

Psykolog 2. arbetar inom Barn- och ungdomshabilitering och dennes arbetsuppgifterna består av att genomföra utredningar på de barn som skrivs in på habiliteringen samt samverka med övriga team medlemmar.

2.4 Val av analysmetod

Vår kvalitativa data har bearbetas och sorteras för att den ska bli tillgänglig och tillskrivas mening i analysen. Vi har i vår studie valt att på ett systematiskt tillvägagångssätt strukturera våra transkriberade intervjuer enligt ett referenssystem, där vi har identifierat vår rådata med en unik kod för att kunna härleda citat till informant. Att koda intervjuerna bidrog också till att upprätthålla kravet på konfidentialitet. Utifrån intervjuernas turordning har vi kodat dem enligt första bokstaven i informanternas yrkesbetäckning samt följt av siffran 1 eller 2 för att knyta dem till respektive studerad kommun. Beslutsfattarna förkortas med b1/b2, specialpedagogerna med sp1/sp2 och psykologerna med p1/p2 (Denscombe 2009, s 367-370).

Kodningen av vårt material har vi strukturerat under teman och kategorier, då vi funnit samband och mönster i materialet. Vi har delvis utgått från vår intervjuguide, då den legat som grund för tematiseringen och kategoriseringen. Genom de teman och kategorier vi skapat har vi prioriterat visst material för att utveckla särskilda generella slutsatser och förstå och förklara dessa med parallella teorier (Denscombe 2009, s 371-375).

Vårt textbaserade material har vi bearbetat genom att analysera dem med förståelsenycklarna uttolkare, avsändare, och det sociala sammanhanget. Vi tänker oss att vi är uttolkarna som försöker tolka texternas innehåll genom att pendla mellan del och helhet, då vi arbetat utifrån att först läsa hela utlåtanden för att sedan sätta oss in i de olika delarna som ett utlåtande omfattar. Detta har medfört att vi fått en ny och djupare förståelse av texterna. Avsändarna i vårt fall är de professioner som utfört utlåtandena, som haft ett syfte med produktionen av texterna, vilket vi vägt in i vår analys för att inte avskriva utlåtandena dess ursprungliga syfte. Detta hänger ihop med det sociala sammanhanget som texterna ingår i, det vill säga att vi tolkat och analyserat texterna utifrån den profession som upprättat dem. Genom efterforskning och förvärvad kunskap anser vi att vi kunnat förstå texternas budskap och syfte (Bergström & Boréus 2009, s 23-30, 308-309).

Genom att växelvis arbeta med intervjuerna och texterna har vi kunnat pendla mellan att förstå och förklara vad som ligger till grund för beslutet om mottaganden i särskolan. Detta har gett oss fördelen av att vi kunnat jämföra det talade orden med de skrivna, det vill säga att vi kunnat konstatera att våra informanter handlar som de säger att de gör.

2.5 Validitet och reliabilitet

Studiens validitet baserar på att vårt forskningsmaterial är knutet till problemställningen, både när det gäller djup och avgränsning. Det vill säga att vi fastställt att undersökningen verkligen mäter det som vi har avsett att mäta och inte någonting annat. Trots detta vill vi poängtera att vår studie inte är generaliserbar för hela landet, då de fyra professioner som utför bedömningsgrunderna inte har intervjuats och att endast intervjuer har utförts i två kommuner (Denscombe 2009, s 68, 378, Hartman 2003, s 44-45).

För att höja vår studies validitet har vi i urvalsprocessen valt informanter som har nyckelpositioner inför, och i beslutet om en inskrivning i särskolan. Dessa tre informanter representerar tre olika professioner, beslutsfattare, specialpedagoger samt psykologer, som alla kan bidra med åsikter och tankar kring vårt problemområde genom sina erfarenheter och kunskaper om mottagandet i särskolan. Det går att diskutera validiteten i intervjudata, då en diskussion kring om informanternas svar är sanningsenliga eller inte. Våra informanter har fått tillfälle att kontrollera genomförda intervjuer, för att ta bort eller bekräfta det som sagts under intervjuerna. För att styrka validiteten ytterligare har vi genomfört en triangulering av vår intervjudata. Detta gjorde vi genom att jämföra våra informanternas svar med vad den tidigare forskningen har visat på samt de skriftliga utlåtanden vi har fått tagit del av. För oss har det inneburit ett säkerställande av informationen vi delgetts, och därmed har vi utgått från att våra informanter varit sanningsenliga, då talade ord har stämt överens med skriftliga (Denscombe 2009, s 184-185, 380-381).

För att öka validiteten i vårt examensarbete har vi också utgått från en standardiserad intervjuguide för de olika professionerna detta för att informanterna skulle få samma frågor och därmed möjlighet att ge svar inom samma ramar i anslutning till vårt syfte (Robson 2011, s 278).

Validiteten är sammanlänkad till reliabilitet, då det sinsemellan påverkar varandra i en studie. Reliabilitet syftar till en studies upprepningmöjlighet, det vill säga att en studie skulle få samma resultat om den skulle genomföras på nytt under samma förutsättningar.

Reliabiliteten går inte att helt säkerställa i vår studie, då våra informanternas åsikter och tankar

kan skifta under tid genom nya ställningstaganden eller kunskaper. Således är vi medvetna om att vår egen påverkan av reliabiliteten, genom vår skiftande förståelse och tolkningar av empirin. I vårt fall har vi ändå arbetat utifrån att uppnå en högre reliabilitet, upprepningsmöjlighet, genom att tydligt redogöra för vår studies tillvägagångssätt av metod, analys och resultat (Denscombe 2009, s 381).

2.6 Etiska överväganden

Vi har i vår studie gjort etiska överväganden i enlighet med Vetenskapsrådets (2002) fyra forskningsetiska huvudprinciper. Detta för att under hela forskningsprocessen handla utifrån ett etiskt förhållningssätt under datainsamling, val och användning av informanter, analysprocess samt publicering av studien. Vi kan inte på förhand veta hur vår studie kommer att påverka våra informanter, men genom att förhålla oss till de fyra forskningsetiska kraven avser vi att på ett legitimt sätt genomföra och publicera vår studie (Denscombe 2009, s 193-196, Vetenskapsrådet 2002, s 5-6).

Det första kravet som Vetenskapsrådet (2002) anger är informationskravet. I samband med att vi kontaktat våra informanter har vi informerat vilka vi är, i vilket syfte vi genomfört vår studie samt redogjort varför vi tillfrågat dem att medverka. Informanterna har utifrån detta själva fått bedöma om de velat delta i vår studie samt haft möjlighet att avbryta sin medverkan, då vår studie baserats på frivilligt deltagande, samtyckeskravet, vilket är det andra etiska kravet som ställs (Vetenskapsrådet 2002, s 7-11).

Av etiska skäl har vi kodifierat våra informanters namn samt våra två undersökta kommuner, för att i enlighet med konfidentialitetskravet, skydda informanternas personuppgifter. Detta för att obehöriga inte ska kunna ta del av vem som ingått i vår studie, samt för att citaten vi presenterat i vårt resultat inte ska kunna härledas till specifika individer. I samband med våra intervjuer har vi tagit del av utlåtanden och beslut angående mottagande i särskolan där vi delgetts information om enskilda individer, vilket ligger nära frågan om sekretess samt individers integritet. Av de utlåtanden vi tagit del av har personuppgifter varit censurerade samt att fokus har legat på professionernas arbetsgång och motiveringar i bedömningsgrunden. Således har det enskilda fallet inte varit av intresse för oss och därmed har det heller inte varit någon risk för bruten sekretess eller integritetskränkning av individer. Av vikt är att poängtera att det inte finns någon garanti i att personuppgifter inte kan röjas, men vi har i största mån arbetat enligt konfidentialitetskravet för att bevara våra informanters identitet och därmed respektera deltagarnas integritet. Våra informanter har delgetts att

genomförda intervjuer endast kommer att användas i ett vetenskapligt syfte i vår studie. Våra intervjupersoner har följaktligen fått tillfälle att kommentera och revidera genomförda intervjuer för att material som de inte godkänner publiceras, vilket är i enlighet med det fjärde kravet, nyttjandekravet (Sjöberg 2008, s 16-17, Vetenskapsrådet 2002, s 12-14, 16).

3. Tidigare forskning

I följande kapitel berör vi valda delar från tidigare forskning⁴ som gjorts gällande mottagandet i särskolan samt annan relevant kunskap som rör vårt ämne.

Vi har uppmärksammat att det ligger fokus på inkludering, delaktighet och utanförskap inom den forskning som har producerats. Då vi tagit del av internationell forskning kan vi se att inkludering är det ämnet som dominerar på detta fält då man ofta belyser vikten av att inkludera elever med diagnoser i den ”vanliga” skolan. Då vi satt vårt syfte i relation till den tidigare gjorda forskningen har vi ändå kunnat utläsa två utmärkande områden inom bedömningsunderlaget inför mottagandet i särskolan, vilka är ”*Diagnos*” och ”*Lag och styrdokument*”. Vi har tidigare i vår bakgrund berört dessa två ämnen genom vår historiska överblick, vi ska istället nedan framhålla de enskilda forskarnas resonemang kring detta genom att redovisa dem var för sig som rubriker.

3.1 Diagnos

Av den tidigare forskning som vi har tagit del av har det visat sig att olika undersökningar belyser att diagnosen är ett viktigt område som används som underlag för inskrivningen i särskolan. Diagnostisering har i dessa studier varit den orsak till att elever har fått möjlighet att ta del av olika resurser och mottagits i särskolan. Dock har vi uppmärksammat att diagnostisering värderas olika från fall till fall.

Karlsudd (2002) beskriver i sin rapport att alla barn borde ha rätt att ta del av de resurser som finns oavsett förmåga och skolform. Han skriver att ett viktigt element för att elever ska kunna ta del av särskolans resurser kan vara fastställandet av en diagnos. Detta förhållningssätt benämner han som kompensatoriskt, vilket innebär att skolan tillsätter extraresurser och en anpassad undervisning för de elever där det fastställts en diagnos. Tanken är att undervisningen ska anpassas efter elevens egna förutsättningar för att stärka individens svaga sidor och möjligheten till att utvecklas. Det vill säga att det är elevens diagnos som bidrar till de individuella stödinsatserna (Karlsudd 2002, s 14).

Göransson, Nilholm & Karlsson (2011) lyfter i sin studie diagnosen som ett verktyg inför inskrivning i särskolan och menar att den var av vikt för att eleven skulle kunna få ta del av specialundervisning och extraresurser. Dock belyser författarna att diagnosen värderas

⁴ Vi har använt oss av databaserna Social Services Abstracts och Sociological Abstracts, genom Linnéuniversitetets biblioteks hemsida, för att finna vetenskapliga artiklar till vår studie. Våra sökord har varit special school, special education, assesment criteria då vi sökt i databaserna (Linnéuniversitetet). Skolinspektionens och Skolverkets hemsidor har använts för att söka efter utredningar, då vetenskapliga artiklar inte behandlar vårt ämne i lika stor omfattning (Skolinspektionen, Skolverket).

olika i olika kommuner då undersökningen visade att i mer än 60% av kommunerna hade den liten eller ingen inverkan alls på om barn skulle få specialinsats (Göransson, Nilholm & Karlsson 2011, s 550-551).

3.2 Lag och styrdokument

Tidigare forskning visar även på att en av orsakerna till att barn inte kan utnyttja sin fulla rätt att ta del av speciella insatser i form av särskola beror på ett bristfälligt utredningsarbete.

Bristerna i många kommuners utredningsarbete beror på att inte alla delar i utredningen, de vill säga de fyra utlåtandena, psykologiskt, medicinskt, pedagogiskt och socialt, finns med i beslutsunderlaget för placering (Skolverket 2006, s 8, 14, 25).

Skolinspektionen genomförde 2010 en granskning av handläggning och utredning inför beslut om mottagande i grundsärskolan av 30 slumpvis utvalda kommuner på uppdrag från regeringen. Detta uppdrag baserades på att skolinspektionen tidigare uppmärksammat brister i handläggning och utredning inför beslut om mottagande i grundsärskolan, i ett genomfört kvalitetsgranskningsprojekt "*Undervisning i särskolan*" med fokus på svenskundervisning samt en tillsyn av Örebro kommuns mottagande i särskolan.

Skolinspektionens granskning av de 30 kommunerna resulterade i att samtliga kommuner blev kritiserade av skolinspektionen på grund av den bristande kvalitén i så väl handläggning och utredning som i motivering till beslut. Däremot gjorde skolinspektionen inga utredningar angående felaktiga placeringar utan uppmanade kommunerna själva att genomföra dessa. Skolinspektionen gav även förslag till åtgärden vilka syftade till att alla kommuner bör arbeta efter samma regler och rutiner inför ett beslut om mottagande i särskolan (Skolinspektionen 2010a, Skolinspektionen 2010b, Skolinspektionen 2011).

Göransson, Nilholm & Karlsson (2011) visar i sin studie på att nationella riktlinjer och policys tillämpas olika på grund av olika förutsättningar på kommun- och skolnivå.

Författarna visar tydligt i sitt arbete att det finns stora skillnader mellan kommunerna, vilket beror på kommunernas målsättning, organisation och placering av elever. Författarna resonerar kring att detta leder till stora skillnader för barn att få ta del av optimala resurser (Göransson, Nilholm & Karlsson 2011, s 550-551).

Karlsudd (2002) beskriver omedvetenheten kring lag och styrdokument som råder i skolan och skriver i sin rapport;

Att så många lärare är omedvetna, utanför projektgruppen, om vilka styrdokument som gäller för barn mottagna i särskolan är anmärkningsvärt. [...] Det är uppenbart att det behövs en tydlig genomgång kring

vilka måldokument och regler som styr verksamheten för barn mottagna i särskolan (Karlsudd 2002, s 41).

Författaren menar att lärarna borde bli medvetna om lag och styrdokument för att kunna anpassa mål och krav till elevens egna förutsättningar och förmågor inom särskolan (Karlsudd 2002, s 41).

Vi vill med den tidigare forskningen introducera vårt val av teorier, då vi har en tanke om att kunna förklara på vilka bedömningsgrunder våra två kommuner fattar sina beslut om mottaganden i särskolan samt hur dessa bedömningsgrunder ställs i relation till varandra. Genom att den tidigare forskningen tyder på att det finns olika tillvägagångssätt och perspektiv på att fatta ett beslut om mottaganden i särskolan, blir ett professionspraktiskt perspektiv angeläget på grund av att det kan klargöra hur experter inom olika domäner handlar och representerar skiftande förståelse. Diskursanalysen ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ger ytterligare förklaring till hur samma företeelse kan beskrivas ur olika perspektiv, genom att se varje bedömningsgrund som en diskurs var för sig.

4. Teori

Nedan beskriver vi den för oss centrala teorin, då vi har tagit ansats ur en diskussion kring ett professionspraktiskt perspektiv, vilket vi sedan knutit till en diskursanalytisk ansats genom begreppet diskurs, nodalpunkter och flytande signifikanter. Vi kommer utgå från ett social konstruktivistiskt perspektiv för att lyfta bedömningsgrunderna samt beslutet kring mottagandet i särskolan som socialt konstruerade företeelser. Ansatsen baseras på att vi har som avsikt att tolka och förstå bedömningsgrunderna dels i relation till varandra men även betydelsen av dem var för sig. Det vill säga möjligheten att analysera vårt problemområde utifrån olika perspektiv samt skapa mening och betydelse för vår insamlade empiri.

4.1 Professionspraktiskt perspektiv

Idag beskrivs vårt samhälle som präglad av information, kunskap och expertis där vi sätter tilltro till intellektuella och professionella. Mottagandet i särskolan ska inte ses som ett undantag från detta, utan ingår i vårt ”expertsamhälle” där vi förlitar oss på olika professioners kunskap vad gäller expertutlåtanden inför ett beslut om inskrivning i särskolan (Parsons 1964, s 37). Professionerna som utför utlåtanden inför ett beslut om mottagandet i särskolan är psykologer, specialpedagoger, läkare samt socionomer (kuratorer), som alla fått sin auktoritet genom utbildning och sitt vetenskapliga kunnande. Dessa professioner handlar inom sina egna yrkesetiska riktlinjer och har därmed olika utgångspunkter inför sina utlåtanden.

Brante (2005) lyfter Gouldners diskussion kring att auktoritet styrks genom att alla inom sin profession behärskar ”den rationella diskursen”, det vill säga användandet av en samtalsform som bygger på ett sociotekniskt språk. De fyra professionerna utgör också ett autonomt socialt system, beslutet om mottagandet i särskolan, där alla delar är ömsesidigt beroende av varandra för att ett beslut ska komma till stånd. Dock kan det antas vara konkurrens mellan professioner inom systemets interna dynamik, då den enskilda professionen vill hävda sin rätt inom ett visst område (Abbott 1988, s 7-8, Brante 2003, s 177). Konkurrensen blir således ett sätt att få tolkningsföreträde, exempelvis tolkningsföreträde i beslutet om mottagandet i särskolan. Tolkningsföreträdet måste dock relateras till situation och tidspunkt, nämligen att en viss profession får olika betydelse beroende på vilka andra professioner som ansluter till den samt i vilket sammanhang den ingår i (Brante 2005, s 1, 9-10).

4. 2 Diskursanalys ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv

Det *socialkonstruktivistiska perspektivet* är ett sätt att förstå och begripliggöra världen, genom att det är i en språklig interaktion mellan människor som sociala fenomen och hur den sociala verkligheten konstrueras. Genom att koppla ovanstående diskussion kring professionspraktik och dess förmåga att behärska den ”rationella diskursen” kommer vi att utifrån professionspraktiken och det socialkonstruktivistiska perspektivet tolka de fyra olika bedömningsgrunderna, pedagogiskt, psykologiskt, medicinskt och socialt, som socialt konstruerade. Varje bedömningsgrund har därmed konstruerats inom sin egen professions norm, värdering och kultur och kommer att präglas av den samtalsform som används inom professionen (Wenneberg Barlebo 2001, s 29-30). Vi knyter vårt resonemang kring bedömningsgrunderna som socialt konstruerade till diskursanalysen. Diskursanalytisk forskning inriktar sig på diskursiva relationer, det vill säga att fokus ligger på vår språkanvändning och hur språket är med och formar vår verklighet. Således utgår vi från begreppet *diskurs* som beskrivs som en samling reglerade utsagor (Bergström & Boréus 2009, s 305-307, Börjesson 2003, s 18-21, 164-165). Genom att utgå från det socialkonstruktivistiska perspektivet och den diskursanalytiska forskningen tolkar vi därför varje bedömningsgrund som en diskurs som skapats i en social interaktion inom sin profession. Således utgör varje bedömningsgrund en diskurs var för sig och att de tillsammans skapar diskursen kring beslutet om mottagandet i särskolan.

Diskursanalysen ger oss möjlighet att redogöra för de fyra bedömningsgrundernas, professionernas, något skiftande förståelse vart och ett genom att de utgör en diskurs var för sig. Därmed kan vi förklara och analysera vad som ligger till grund för ett beslut om mottaganden i särskolan ur olika perspektiv. Diskursanalysen har dock kritiserats för den mångsidighet som teorin kan medföra, det vill säga att en informant kan uttrycka sig på olika sätt beroende på vilken kontext eller situation han befinner sig i, vilket i sig skapar svårigheter med att bekräfta vad som är sant eller inte (Börjesson 2003, s 54, 56-59). Vi har därför i vårt examensarbete utgått från att vi är en del av kontexten och därmed framställare till diskurserna som vi redovisar för i vår analys.

Inledningsvis nämns de två begreppen *nodalpunkter* och *flytande signifikanter* som finns inom diskursanalysen. Dessa två begrepp ger oss möjlighet att i vår analys illustrera de fyra diskurserna utifrån en modell. Winther Jørgensen & Phillips (2000) beskriver diskurser som ett fiskenät. De menar att diskursen kan ses som en knut, vari knutens betydelse bestäms i relation till andra knutar i nätet. De knutar som är starkare och ofta förekommer är

nodalpunkter. De knutar i nätet som inte får någon betydelse förrän de sätts i relation till nodalpunkten kallas för flytande signifikanter (Börjesson 2003, s 19-23, 39, Winther Jørgenssen & Phillips 2000, s 1, 25-30). De fyra diskurserna kommer därmed representera nodalpunkter, men beroende på hur vi presenterar dem kommer deras innebörd att skifta och därmed deras betydelse i modellen. Då en bedömningsgrund lyfts fram ska de andra ses som flytande signifikanter i relation till denne.

4.3 Yrkesetik

Genom vår tolkning av bedömningsgrundernas något skiftande förståelse vart och ett för sig som en diskurs, följer nedan en presentation av dem ur ett professionsperspektiv. Vi har inom varje diskurs beskrivit vad den ska omfatta och vilken profession som utför det.

4.3.1 Pedagogisk diskurs

Den pedagogiska kartläggningen har som syfte att utreda om barnet har förutsättningar att nå grundskolans kunskapskrav. Kartläggningen ska vidare beskriva barnets kunskapsutveckling i olika skolämnen, redovisa vilka insatser skolan har gjort för att anpassa skolgången utifrån barnets behov samt redovisa resultatet av insatserna. Kartläggningen bör utföras av elevens lärare och personal med specialpedagogisk kompetens som känner barnet bäst och har kunskap om dess pedagogiska situation. Denna beskrivning ska identifiera barnets svårigheter och orsakerna till dessa för att ge en allsidig och realistisk bild av barnets möjligheter att nå kunskapsmålen (Skolverket 2009, s 13).

4.3.2 Psykologisk diskurs

Den psykologiska kartläggningen har som syfte att beskriva barnets kognitiva och adaptiva förmåga via begåvningsstest samt andra professionellt vedertagna bedömningsinstrument och bör genomföras av en psykolog. Den kognitiva förmågan omfattar bland annat en beskrivning av barnets förmåga att minnas, orientera sig i tid och rum, problemlösningsförmåga samt språklig förmåga. Den adaptiva förmågan beskriver olika dimensioner av bland annat barnets praktiska färdigheter, sociala färdigheter samt akademiska färdigheter. Kartläggningen bör vidare ge en redogörelse för barnets utveckling fram till den aktuella tidpunkten samt en reflekterande analys av det samlade underlaget. Det är analysen av underlaget som visar på om barnet har en utvecklingsstörning och ska då tydligt markeras i utlåtandet med en diagnostisk kod (Skolverket 2009, s 13).

4.3.3 Medicinsk diskurs

Inom den medicinska diskursen syftar utlåtandet till att beskriva barnets hälsotillstånd samt redogöra för om det finns medicinska orsaker till barns svårigheter och i så fall vad de får för betydelse för barnets fortsatta utveckling. Denna genomförs av skolläkare eller habiliteringsläkare beroende på vart ärendet behandlas. Utlåtandet bör även omfatta andra diagnoser eller funktionshinder som förekommer i förening med utvecklingsstörningen för att beskriva om de har någon inverkan på barns svårigheter (Skolverket 2009, s 14).

4.3.4 Social diskurs

Den sociala diskursens utlåtande syftar till att beskriva den sociala miljön runt om barnet, i hemmet och i övrigt utanför skolan. Diskursen ska därmed ta fasta på ytterligare faktorer vad det gäller barnets förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Skol- eller habiliteringskurator bör utföra den eller i vissa fall av psykolog i samband med en psykologisk utredning (Skolverket 2009, s 14).

5. Resultat

Vi kommer nedan redovisa resultatet för vår empiri som vi fått genom intervjuer med beslutsfattare, specialpedagoger och psykologer samt de beslut och enskilda utlåtanden vi tagit del av från aktuella professioner. Vid insamlandet och bearbetning av vår empiri har vi funnit återkommande mönster vilka vi har valt att kategorisera under tre olika rubriker; Kriterier för mottagandet i särskolan, Den tongivande bedömningsgrunden?, Förekommer ”felplacering”? Empirin kommer vi redovisa i form av citat och kortare sammanfattningar.

5.1 Kriterier för mottagandet i särskolan

Av intervjuerna med beslutsfattarna, pedagogerna samt psykologerna har vi funnit att det finns en gemensam uppfattning om att alla fyra bedömningsgrunderna, det vill säga pedagogiskt, psykologiskt, medicinskt samt socialt, ska ingå i ett färdigt beslut, som beskrivs av en beslutsfattare på följande sätt:

Då kan man ju säga att i skollagen står det ju ingen skillnad, utan att de här fyra, de fyra benen är jämställda med varandra (b1).

En annan beslutsfattare anför liknande tankegång:

Alltså, för att ta ett beslut om att skrivas in i särskolan så är det ju fyra stycken oberoende utredningar som skall göras. [...] Detta står ju i skollagen, den nya skollagen (b2).

Likt beslutsfattarna resonerar en specialpedagog kring vad som ska föregå ett beslut om mottagandet i särskolan enligt följande:

Jag tycker det är bra att det kommer till stånd en riktig handlingsplan för hur man ska placera elever i särskolan och det ska ju vara samma över hela landet, i alla kommuner då. [...] Det måste ju vara samma, samma utredningar som man grundar detta på och det är ju att det ska vara det här pedagogisk, psykologisk och sen en medicinsk och det fjärde benet, social utredning. [...] Det vore jätte bra med en central inskrivningsprocess i särskolan (sp1).

Vi kan se att uppfattningen om att ett beslut om mottagande i särskolan alltid ska föregå av en utredning där de fyra olika bedömningsgrunderna ingår samt att de alla borde värderas lika i och med att det idag är lagstadgat i Skollagen (SFS 2010:800). Förutom att alla fyra bedömningsgrunder ska ligga som grund för beslut om en inskrivning i särskolan, resonerar

beslutsfattarna kring att det ska framgå om eleven har förmåga att nå grundskolans kunskapsmål eller inte. En av beslutsfattarna menar följande:

Och den viktigaste frågan som skolverket är ute efter är; Elevens förmåga att nå grundskolans kunskapsmål. Och där efterfrågar skolinspektionen då och skollagen att lärarna faktiskt måste kunna göra en bedömning av om eleven har förmåga att nå kunskaps målen, det är ett utav kriterierna för att bli mottagen i särskolan (b1).

En annan beslutsfattare har en likanden tankegång kring detta:

Jag kan se ett barn i dags läget så som det har de just nu, inte kommer att nå kunskapskraven. [...]Men alltså det är inte lätt för en för en lärare eller specialpedagog ute att skriva i ett utlåtande; det här barnet har inte förmåga att nå kunskapskraven. [...] Har man inte varit tydlig i det utlåtandet så måste jag ju ha en kontakt med den människan, att jag vill att du skriver specifikt om barnet når eller inte (b2).

Båda beslutsfattarna anser att det ska tydligt framgå i ett pedagogiskt utlåtande om eleven har förmåga att nå grundskolans kunskapsmål eller inte. Beslutsfattarna menar även att det är en lärare eller specialpedagog som ska konstatera detta.

Följande stycken ur ett pedagogiskt utlåtande skrivs att: Eleven X har inte förmågan att nå grundskolans kunskapsmål. Av ett annat utlåtande framgår att: Utifrån varje ämne visar den samlade pedagogiska bedömningen av elevens förutsättningar att nå kunskapskraven finner jag att eleven X inte har förmågan att nå kunskapskraven.

Vad empirin visar är kriterierna för ett beslut om mottagandet i särskolan att de fyra bedömningsgrunderna ska ingå samt att beslutsfattarna läger vikt vid att det i de pedagogiska utlåtandena ska framgå om eleven har förmåga att nå grundskolans kunskapsmål eller inte.

5.2 Den tongivande bedömningsgrunden?

Under föregående rubrik resonerar beslutsfattarna och en specialpedagog kring vikten av att alla fyra bedömningsgrunder skall ingå i ett beslut samt betydelsen av att det i den pedagogiska utredningen ska visa att eleven inte kan nå grundskolans kunskapsmål för en inskrivning.

En beslutsfattare lyfter en diskussion kring hur ett beslut tas utifrån de fyra bedömningsgrunderna och resonerar kring om någon utav dem skulle ha mer betydelse än de andra i ett beslut, på följande sätt:

Sen är det ju jag som ska göra en samlad bedömning av de fyra bitarna och finna att de väger åt samma håll och ta ett beslut utifrån dem då. [...] Sen är det ju frågan om någon av dessa (de fyra bedömningsgrunderna) är viktigare än de andra. [...] Det är klart att, där får ju den psykologiska bedömningen en stor tyngd. För så här är det ju att psykologerna gör en väldigt gedigen, oftast gör de väldigt gedigna utredningar med flera olika tester. [...] Läkaren kan ju konstatera att det inte är någon medicins förklaring på varför barn har så svåra kognitiva svårigheter, men det som psykologen har sagt är ju det som får gälla då, så är det ju ofta (b1).

Beslutsfattaren resonerar utifrån att det psykologiska utlåtandet väger tungt i ett beslut genom psykologens tester och utredningar. En annan beslutsfattare har liknande tankar och anför:

Framför allt så för jag ett resonemang tillsammans med skolpsykologen för det är ju så viktigt om det är en utvecklingsstörning eller inte då. [...] Så egentligen är väl lika mellan alla, alla är ju lika viktiga men det måste ju vara en utvecklingsstörning och det kan ju de andra inte visa, kanske den medicinska men den psykologiska väger ju tungt (b2).

Beslutsfattarna utgår från att det framförallt är den psykologiska bedömningsgrunden som får betydelse i beslutet, genom att den konstaterar om en elev uppfyller kraven för en utvecklingsstörning eller inte. Det framgår av citaten att den medicinska bedömningsgrunden skulle kunna visa på en utvecklingsstörning och därmed fylla samma funktion i ett beslut som psykologernas, men att beslutsfattarna tar mer hänsyn till den psykologiska.

Likt beslutsfattarnas resonemang resonerar en psykolog kring att dennes utredning får en betydande roll i beslutet i jämförelse med de andra delarna och anför följande:

Jag tror att den psykologiska får en ganska stor betydelse. [...] Jag tänker att det ändå är psykologens underlag som på något sätt säger om man uppfyller kriterierna för en utvecklingsstörning, eller så är det i alla fall i mitt huvud. Och jämför man med de andra yrkesgrupperna så är det ju mer om det finns andra faktorer som skulle kunna förklara att det blir så här (p2).

Psykologen anför att det är i dennes utlåtande som anger om en elev uppfyller kriterierna för en utvecklingsstörning och utgår från att de andra yrkesgruppernas utlåtanden ger förklaringar på andra faktorer som skulle ligga till grund för att ett beslut om mottagande i särskolan fattas. I ett psykologiskt utlåtande, som vi har tagit del av, utgår oftast psykologen från en frågeställning där dennes tester och utredning ska besvara om barnet uppfyller kriteriet för en utvecklingsstörning samt om eleven har rätt till särskolan. I ett psykologutlåtande framgår följande:

Barnet X har stora svårigheter med att uppfylla kraven som normalt ställs på barn i samma ålder. [...] Barnet X har svårt med kommunikation samt interaktion med andra jämnåriga barn. [...] I genomförda begåvningsstest visar barnet X på ett resultat som ligger betydligt under genomsnittet. [...] Barnet X uppfyller kriteriet för en lindrig utvecklingsstörning och har därmed rätt till särskola.

Citaten visar på att den psykologiska bedömningsgrunden får tyngd i beslutsfattarnas beslutstagande då det är den som kan visa att eleven har en utvecklingsstörning, vilket ska konstateras för att kunna skriva in en elev i särskolan då detta är lagstadgat. Vad det framgår så är det pedagogiska och det psykologiska utlåtandena som beslutsfattarna lägger störts vikt vid i ett beslut, men att det framförallt är det psykologiska utlåtandet som väger tyngst då det är just det utlåtandet som visar på att eleven uppfyller kriterierna för diagnosen utvecklingsstörning.

5.3 Förekommer ”felplacering”?

Under intervjuerna har vi frågat vad som talar för och emot att en elev skrivs in i särskolan. I samband med detta har en diskussion lyfts kring elever som felaktigt placerats i särskolan till följd av skolinspektionens gjorda utredningar från förra året som visat att det finns brister i handläggning, utredningar samt motiv till beslut i kommuner runt om i landet. Av intresse var då frågan om våra informanter trodde att det ligger något i påståendet att elever skrivs in i särskolan på felaktiga grunder. Vi har uppmärksammat att det finns olika ställningstaganden i vad en ”felplacering” är beroende på vad den ställs i relation till. Beslutsfattarna resonerar inte utifrån några brister i arbetsprocessen utan menar att en ”felplacering” ska ställas i relation till den nya Skollagen (SFS 2010:800) och att då barn med autism och autismliknande tillstånd som tidigare ingått i särskolans målgrupp skulle kunna ses som ”felplacerade” då de fortfarande inte skrivits ut från särskolan. En beslutsfattare anför följande:

Sedan de ändrade det här (i den nya skollagen 2010:800) med att du måste ha en utvecklingsstörning, för jag tror att det är många med ren autism som har varit inskrivna (b2).

En annan beslutsfattare diskuterar på liknande sätt kring tankegången att de elever med autism och autismliknande tillstånd skulle kunna ses som ”felplacerade” och menar:

Så kom ju lagförändringen här nu, för tidigare var det ju möjligt att skriva in barnet med diagnosen autism. Nu när skollagen ändrades förra sommaren har vi lugnt och stilla tillsammans med deras föräldrar och lärare hittat nya lösningar (b1).

Även en specialpedagog som arbetar inom särskolan har uppmärksammat att det har skett en förändring i målgruppen för vilka elever som idag mottas i särskolan och resonerar också utifrån lagförändringen i och med den nya skollagen och menar:

Däremot finns ju inte dem längre. Vi har haft, man kan säga Aspergare (syftar till elever med Aspergers syndrom som ingår i gruppen elever med autismliknande tillstånd) men de har ju ingen utvecklingsstörning. Men de får ju inte gå i särskolan längre, det är ju stopp nu mera i och med skollagen (sp2).

Psykologernas syn på vad en ”felplacering” är utgår inte från förändringen av särskolans målgrupp i skollagen. Psykologerna ställer ”felplaceringen” istället i relation till elevers möjligheter att ta del av resurser samt tillgodose sig kunskaper. En psykolog menar följande:

Då kan man fundera på vad är ”fel placering”? Jag tror inte det finns, jag tror att det är fel begrepp att använda, att det är ”felplacering”. För det är ju mer frågan hur tänker man att barnet ska kunna lära sig och hantera saker och utvecklas? [...] Så det här med fel och rätt, det är jätte svårt (p1).

En annan psykolog delar samma tanke kring ”felplaceringar” och anför:

Som jag ser det kan det vara ganska tungt för lärare som har en klass med många elever att de ska stötta det här barnet och det går åt mycket resurser till det. Då kan det finnas eller då kan det liksom bli en önskan från skolan att vi sätter dem i särskolan för där finns mycket mer personal, mycket mer resurser och där kan vi hjälpa barnet mycket bättre. [...] Så jag tror att barn mer hamnar ”fel” utav den anledningen liksom att man ser att de har behov utav resurser och får dem inom särskolan, så tror jag (p2).

Vad som framkommit av vår empiri är att en ”felplacering” inte ska ses i ljuset av att det finns brister i arbetsprocessen som föregår ett beslut om mottagande i särskolan. Istället enligt beslutsfattarna ska ”felplacering” ställas i relation till förändringen av målgruppen i skollagen och att elever med autism och autismliknande tillstånd då inte kan ses som ”felplacerade” eftersom de tidigare har haft rätten till särskolan. Av psykologernas anföranden ställs ”felplacering” i relation till skolans vilja att hjälpa och stötta barn i deras utveckling och menar att särskolan har de resurser som grundskolan inte kan bistå med. I och med detta

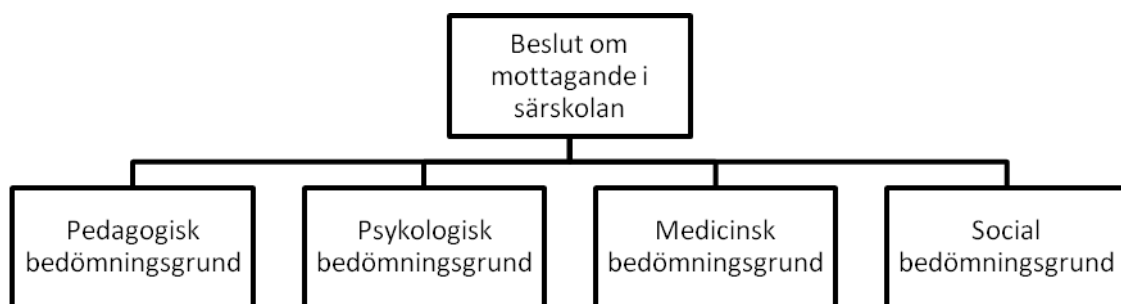
diskuterar psykologerna kring vad som är fel och rätt och menar att begreppet ”felplacering” inte är relevant.

6. Analys

Vi kommer nedan att presentera vår analys genom att tolka och förstå vår empiri genom ett professionsperspektiv samt diskursanalysen ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Genom att använda oss av diskursanalysens begrepp, nodalpunkt och flytande signifikant kommer vi även illustrera vårt resultat utifrån en modell. Analysen är strukturerad efter vår empiri där vi lyfter de tre rubrikerna; Kriterier för mottagandet i särskolan, Den tongivande bedömningsgrunden? samt Förekommer ”felplacering”?

6.1 Kriterier för mottagandet i särskolan

Av vår empiri framgår det en gemensam uppfattning kring att de fyra bedömningsgrunderna, pedagogiskt, psykologiskt, medicinskt och socialt, ska ligga till grund för ett beslut om mottagandet till särskolan samt att de ska värderas lika i beslutet. Genom att knyta detta till vår teori, utgår vi från att varje bedömningsgrund är socialt konstruerad inom den enskilda professionen, där normer, värderingar och språkanvändning präglar dess innehåll och utformning. Vi kopplar detta till diskursanalysen och menar därmed att varje bedömningsgrund utgör en diskurs var för sig och att de tillsammans bildar diskursen kring beslutet om mottagandet i särskolan. Vi väljer därefter att använda oss av begreppet nodalpunkt där de olika bedömningsgrunderna utgör nodalpunkter i ett beslut och illustrerar detta genom modellen nedan.

De fyra diskurserna blir nodalpunkter i och med att alla fyra betraktas som jämställda då beslutet är beroende av att dessa ska ingå för att ett beslut om mottagande ens ska komma till stånd. I praktiken får det betydelse för hur beslutsfattarna hanterar inkomna bedömningsgrunder från de enskilda professionerna och att det finns en standardiserad

inskrivningsprocess. Det vill säga att ingen av diskurserna som var och en av bedömningsgrunderna utgör, tycks värderas högre än de andra. Beslutsfattarna grundar därmed sina beslut på en helhetsbild av eleven då de tar alla diskursers aspekter i beaktande. Sett utifrån ett professionsperspektiv tolkar vi att det de fyra diskurserna är ett autonomt socialt system varpå de fyra olika professionerna, pedagoger, psykologer, läkare samt kuratorer ingår i. Ingen av professionerna behöver i detta fall konkurrera med de andra för att hävda sin rätt till betydelse i ett beslut, då alla är ömsesidigt beroende av varandra för att ett beslut ska komma till stånd.

Vad vår empiri visar är det viktigt att elevens förmåga att nå grundskolans kunskapsmål framgår. Den pedagogiska diskursen är den som utnyttjas för att konstatera elevens förmåga att nå grundskolans kunskapsmål och har därmed visat sig tagit en betydande roll i beslutet. Genom att använda oss av vår ovanstående modell och bygga på vårt resonemang kring den pedagogiska diskursens betydelse framstår därmed denna som nodalpunkt och de andra tre som flytande signifikanter.

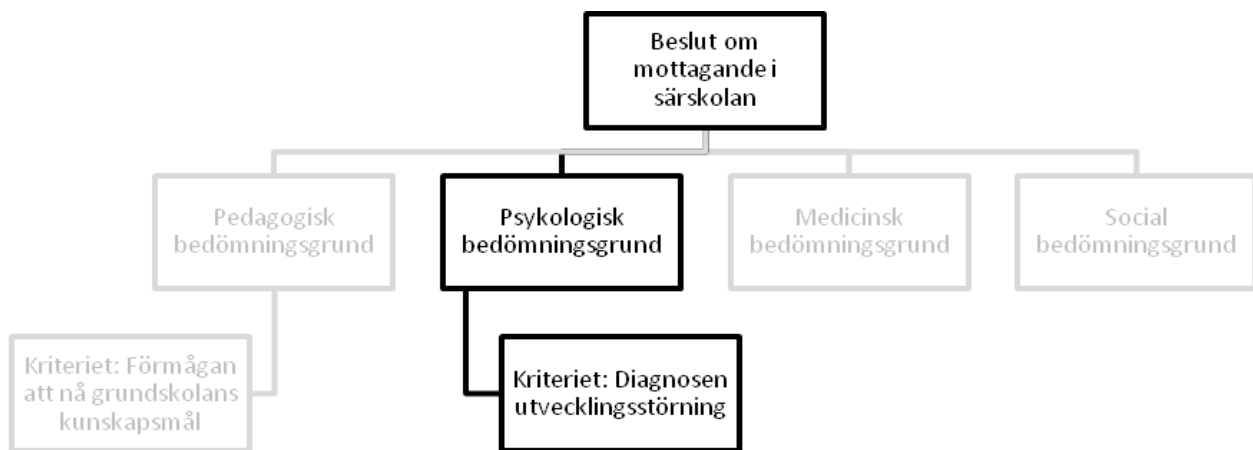
Utifrån modellen visar vi att den psykologiska, medicinska och sociala diskursen, som flytande signifikanter, inte får betydelse förrän de knyts till nodalpunkten, den pedagogiska diskursen. Dessa tre diskurser ska inte uteslutas ur beslutet men ska alltid relateras till den pedagogiska diskursen och därmed få betydelse. Utifrån ett professionsperspektiv tolkar vi de tre diskurserna, psykologisk, medicinsk och social, som underordnade av den pedagogiska diskursen. Detta för att endast pedagoger konstaterar, genom att de behärskar detta kunskapsområde, om eleven når grundskolans kunskapsmål och har därmed tolkningsföreträde i beslutet för ett sådant fastställande. Således behöver inte pedagogerna ställa sitt utlåtande i relation till övriga professioner för att få betydelse och därmed heller inte konkurrera om sin påverkan i ett beslut då denne kan hävda sin rätt genom detta fastställande.

Knutet till det socialkonstruktivistiska perspektivet tolkar vi det som att pedagogerna har genom sin språkanvändning och samtalsform socialt konstruerat sitt utlåtande vilket stärker deras auktoritet, då de behärskar den rationella diskuren inom sin professionspraktik.

6.2 Den tongivande bedömningsgrunden?

Av föregående modell framgår det att den pedagogiska diskursen får en mer betydande roll i ett beslut än de andra diskurserna, genom dess företrädare att bedöma om eleven når grundskolans kunskapsmål eller inte. Vi har konstaterat att även den psykologiska diskursen har fått en betydande roll i beslutet och ska därför beaktas i vår modell som nodalpunkt.

Den psykologiska bedömningsgrunden utgör med detta en nyckelposition inför beslut då den visar på att en elev uppfyller kraven för en utvecklingsstörning, och ska därför betraktas som nodalpunkt och de andra ska ses som flytande signifikanter i modellen. I detta fall får inte den pedagogiska, medicinska och sociala diskursen sin betydelse för än de sätts i relation till den psykologiska.

Ur ett professionsperspektiv tolkar och tillskriver vi psykologen tolkningsföreträdare att konstaterar att en elev uppfyller kriterierna för diagnosen utvecklingsstörning. Detta baserar vi utifrån den tanke som finns inom perspektivet, kring att professioner kan hävda sin rätt av ett område genom sin kunskap. Psykologer hävdar sin rätt gentemot de andra tre professionerna genom att besitta den kunskap som krävs för att konstaterar att en elev

uppfyller kriterierna för diagnosen utvecklingsstörning, och är således den profession som i sin diskurs kan anföra detta genom sitt vetenskapliga kunnande. Psykologen ”vinner” också auktoritet genom att behärska sin rationella diskurs, det vill säga den språkanvändning som de använder för att konstruera sina utlåtanden. Genom det socialkonstruktivistiska perspektivet tolkar vi därmed psykologernas bedömningsinstrument, tester och utredningsverktyg, som socialt konstruerade, vilka de kan hävda tolkningsföreträde med vad det gäller konstaterandet av diagnosen utvecklingsstörning.

Vad det framgår vidare av vår empiri, anför beslutsfattarna att den medicinska diskursen också skulle kunna anföra diagnosen utvecklingsstörning. Det kan därför antas, ur ett professionsperspektiv, att det finns konkurrans mellan läkare och psykologer vem som har rätt att hävda tolkningsföreträde av att få konstatera att eleven uppfyller kraven för utvecklingsstörning i sin diskurs. Detta måste ses utifrån de autonoma sociala system som våra aktuella professioner ingår i, då olika professioners utlåtanden får olika betydelse beroende tid samt vilka andra professioner som ansluter till den. Vad som framgår av vår empiri och ovanstående modell, där den psykologiska diskursen utgör en nodalpunkt, utgår vi från att psykologen har tolkningsföreträde vad det gäller att bedöma att en elev uppfyller kraven för en utvecklingsstörning.

Vi vill härmed poängtera att oavsett vilken utav de fyra diskurserna som visar sig väga tyngst i ett beslut är det viktigt att beslutsfattarna tar beslut utifrån alla fyra delar för att således utgå från ett helhetsperspektiv. Vi kan konstatera att i våra två studerade kommuner tar beslutsfattarna de fyra delarna i beaktande i ett beslut, däremot kan bedömningsgrundernas påverkan i ett beslut diskuteras.

6.3 Förekommer ”felplacering”?

Vår empiri visar att i samband med frågor kring vad som talar för och emot att en elev skrivs in i särskolan lyftes en diskussion kring att elever felaktigt placerats i särskolan på grund av bristfälliga handlägnings- och utredningsprocesser samt brister i motivet till beslut. Ingen av våra respondenter knöt förekomsten av ”felplacering” till bristfälliga arbetsprocesser utan resonerade kring två andra faktorer som skulle ställas i relation till förekomsten av ”felplacering”.

Beslutsfattarna och en specialpedagog menade att ”felplacering” skulle ställas i relation till lagförändringen av målgruppen som har rätt till särskola, medan psykologerna ställde

”felplacering” i relation till att barn ska få möjlighet att ta del av resurser och därmed utvecklas. Vi tolkar dessa två resonemang genom diskursanalysen och kan konstatera att genom att de olika professionerna ingår i olika diskurser kommer de därmed ha olika utgångspunkt och referensramar. Genom att koppla detta till det socialkonstruktivistiska perspektivet tolkar vi det som att ”felplacering” är socialtkonstruerat och måste därför förstås utifrån de normer och värderingar som ingår i de olika diskurserna. Således konstrueras ”felplaceringens” innebörd i det sociala sammanhang som den enskilda diskursen utgör, därför kan ”felplacering” få olika betydelser beroende på vilken diskurs som lyfter begreppet.

Begreppet ”felplacering” kan också förstås i relation till det professionspraktiska perspektivet där de olika professionerna besitter sin auktoritet genom olika kunskaper. De skilda professionerna kommer därmed ha olika kunskapsramar vilket kommer påverka deras syn samt vad som läggs i begreppet ”felplacering”. ”Felplacering” är således en socialkonstruktion var på det är de olika professionerna som ger begreppet dess innebörd inom den enskilda diskursens ramar.

7. Slutsats och Diskussion

Nedan redovisar vi för vår slutsats och diskussion, vilket vi kommit fram till genom empirin och analys.

7.1 Slutsats

Syftet med vårt examensarbete har varit att analysera på vilka bedömningsgrunder aktuella kommuner fattar ett beslut om mottaganden i särskolan. Vidare ville vi analysera betydelsen av aktuella professioners enskilda utlåtanden i beslutet om mottagandet i särskolan. Vi kan av vår empiri dra slutsatsen att våra två studerade kommuner, i enlighet med Skollagens (SFS 2010:800) riktlinjer, grundar sina beslut om mottagandet i särskolan på de fyra bedömningsgrunderna, pedagogiskt, psykologiskt, medicinskt och socialt. Vi menar att det i de två studerade kommunerna finns en avsikt att arbeta utifrån en standardiserad arbetsprocess inför ett beslut, genom att beslut fattas utifrån ett helhetsperspektiv av eleven för att säkerställa en inskrivning i särskolan genom att ta alla aspekter i beaktande. Ett rimligt antagande skulle därför kunna vara att vid eventuella brister eller avsaknad av delar i ett utlåtande, tas inget beslut förrän alla fyra utlåtanden är kompletta. Att våra två kommuner följer vad som framgår av skollagen genom att ett beslut ska föregås av de fyra bedömningsgrunderna och utgår från en standardiserad beslutsprocess menar vi att beslutet inför inskrivning i särskolan tyder på en rättssäkerhet mot den enskilda eleven. Alla elever ställs därmed inför samma bedömningsprocess och beslutet om mottagande i särskolan fattas inte på godtyckliga grunder.

Vad vi sedan redovisar i vår empiri tycks det i de två kommunernas beslut ligga en tyngd på två av bedömningsgrunderna, den pedagogiska och psykologiska. I enlighet med vad som står i lagen, lade de intervjuade beslutsfattarna vikt vid att det inför ett beslut skulle framgå av den pedagogiska bedömningsgrunden, att en elev inte når grundskolans kunskapsmål för att ett mottagande i särskolan skulle vara aktuellt. Även diagnosen utvecklingsstörning, i enlighet med lagen, var ett viktigt kriterium inför ett beslutsfattande. Det framgick av både beslutsfattare och psykologer, att det var psykologernas tester och utredningar som kunde klarlägga och fastställa en sådan diagnos. Självklart för oss är att den profession som besitter störst kunskap kring ett område är den som ska handla och tillämpa detta i sin bedömningsgrund. Då både lagen och beslutsfattare menar att

"utvecklingsstörning" utgör kriteriet för en inskrivning i särskola, måste någon fastställa detta kriterium. Rörande uppfyllandet av diagnosen utvecklingsstörning har psykologerna kunskap och verktyg att kunna fastställa sådana diagnoser och borde därmed få tillämpa dem.

Trots detta leder det oss till en fundering över allsidigheten av bedömningen inför ett beslut och därför blir en diskussion kring de olika bedömningsgrundernas påverkan i ett beslut relevant. Ett principiellt resonemang som vi vill lyfta är därför, beroende på vilken tyngd de olika bedömningsgrunderna får i ett beslut får det då innebörden att man bortser från vissa aspekter av eleven i bedömningen och därmed inte fattar beslut utifrån ett helhetsperspektiv. Genom att lägga tyngd vid vissa aspekter ställt andra i skymundan och frågan blir då om det skulle kunna påverka den allsidighet som ett beslut ska präglas i enlighet med vad skollagen säger. Vi anser därför att detta är en diskussion som borde lyftas för att elever ska bedömas utifrån samma bedömningsprocess och således hur beslutsfattare väger in alla aspekter i beslutet för att tillvarata den enskildes intressen, behov och rättigheter istället för att endast beakta elevens behov och rättigheter ur en aspekt.

Avsikten med detta examensarbete har varken varit att ifrågasätta den enskilda beslutsfattarens beslutstaganden eller de fyra bedömningsgrundernas innehåll. Istället har vi fört en diskussion utifrån vårt syfte, att analysera på vilka bedömningsgrunder de två kommuner vi har studerat fattar ett beslut om mottagandet av elever i särskolan samt vilken betydelse aktuella professioners enskilda utlåtanden får i beslutet om inskrivningen i särskolan. Genom att lyfta de olika bedömningsgrundernas betydelse i ett beslut, medvetandegörs grunderna, på vilka ett beslut fattas. Som vi tidigare nämnt i arbetet är vår studie inte generaliserbar, det vill säga att våra resultat är unika för vår studie och kan därmed inte sägas vara representativa för hela landet.

7.2 Diskussion

Vi har i lyft i rubrikerna "Tidigare forskning" och "Bakgrund", lagförändringar som lett till nya reformer inför ett mottagande i särskolan. Målgruppen för särskolan har tidigare inte sett ut som den gör idag, då bedömningsgrunder för rättigheter till särskola inte funnits. Genom lagreformer har vi idag ett krav, där ett beslut av mottagande alltid ska föregås av de fyra bedömningsgrunderna. Detta medför att fyra professioner samverkar kring beslutet till denna rättighet. I enlighet med vad lagen säger, anser vi att särskola är en rättighet för de barn som är berättigade till särskola och därmed får ta del av de resurser som samhället bistår. Genom

att vi i vår slutsats tagit ett principiellt antagande om problematiken kring de fyra bedömningsgrunderna olika påverkan i ett beslut, frångås tanken att bedöma barn utifrån ett helhetsperspektiv. Således fattas beslut utifrån ett ensidigt perspektiv, där barn inte allsidigt bedöms, utan endast betraktas utifrån vissa begränsade aspekter. I vår slutsats lyfter vi den pedagogiska och psykologiska bedömningsgrunden som mer betydelsefulla i ett beslut, vilket tyder på att en elev i vår studie betraktas ur ett pedagogisk och/eller ett psykologiskt perspektiv.

Av våra intervjuer och i vår mening framgår det en tradition och historik kring hur medicin varit den profession som dominerat inom hälso- och sjukdomsområdet och haft makten att, exempelvis diagnostisera. Detta skulle kunna vara en förklaring till psykologernas tolkningsföreträde i ett beslut genom att bedömningsgrunden värderas högre i och med anknytningen till det medicinska området, genom sina tester, vilka påvisar utvecklingstörning. Vi har inte som mening att reproducera en hegemonisk bild av hur medicin rangordnas högre än andra professioner utan menar istället att man måste ta hänsyn till den kunskap som de olika professionerna besitter var för sig. Detta blir relevant i beslutsprocessen genom att man beaktar alla professioners kunskap och värderingar och når en standardiserad beslutsprocess, där alla bedömningsgrunder värderas lika och ligger till underlag för beslutet. I enlighet med vad som lagstadgats i Skollagen (SFS 2010:800).

Denna diskussion rör nu inte bara våra två aktuella kommuner utan hela nationens skolväsende, beroende på vilka bedömningsgrunder ett beslut fattas på. Därmed tyder detta på att olika kommuner kan fatta olika beslut på grund av vilka eller om alla bedömningsgrunder verkligen föreligger beslutet, vilket inte bara påverkar beslut, utan också barnets rättighet till särskola. Ur detta perspektiv kan det antas att beslutsfattarna tar beslut på godtyckliga bedömningsgrunder, vilket inte bara får konsekvenser för barnet, men även för samhället som ska stå till svars för denna godtyckliga bedömning. Vilket medför en konsekvens av att elever inte fått de resurser som krävs för att slutföra sin skolgång. Om eleverna inte kan tillgodogöra sig sin skolgång, ska samhället då kräva skolplikt?

Vi inleder vårt arbete med att lyfta kritiken som media förra året riktat mot kommuner i Sverige där elever har felaktigt blivit placerade i särskolan på grund av brister i handläggningsarbetet, utredningarna samt besluten. Frågan om samma bristfälliga arbetsrutiner kunde få effekten av att elever som haft rätten att mottas i särskolan blivit nekade var även av intresse för oss. Vi såg detta som ett problem som borde lyftas fram för allmän diskussion och var därmed en utav anledningarna till att vi ville skriva vårt

examensarbete kring detta problemområde. Vi har under arbetes gång fått en annan syn på vad en ”felplacering” innebär, samt funderat mycket över om ”felplacering” som begrepp verkligen blir användbart inom skolväsendet. Vi anser idag att det inte längre rör sig om ett rätt eller fel och vi har våra informanter att tacka för denna insikt genom deras sätt att diskutera kring bedömningsgrunderna. Ett beslut om mottagandet i särskolan avser därmed en vilja att tillgodose elevers behov för att de ska kunna nå kunskaper genom egen förmåga. Självklart anser vi, i enlighet med lagen, att ett barn ska bedömas utifrån ett helhetsperspektiv och detta görs genom att alla bedömningsgrunder ingår i ett beslut om mottagandet till särskolan. Vi avslutar med ett citat som understryker vikten av att se hela eleven och därmed sätta honom eller henne i centrum inför ett beslut.

Man måste titta på varje enskild elev och se vad som är bäst för just detta barnet. [...] Tanken är ju att med hjälp av en inskrivning i särskolan kunna utifrån sina egna förmågor utvecklas (b2).

8. Referenser

8.1 Böcker

Abbott, A. (1988). *The System of Professions*. Chicago: The University of Chicago press

Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2007) *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur

Bergström, G. & Boréus, K. (2009) *Textens mening och makt*. Lund:
Studentlitteratur

Brante, T. (2003). 'Konsolideringen av nya vetenskapliga fält – exemplet forskning i socialt arbete. Socialt arbete. En nationell genomlysning av ämnet. Högskoleverket och FAS.

Brante, T. (2005). Om begreppet och företeelsen profession. (Opublicerad stencil).

Brodin, J. & Lindstrand, P. (2004) *Perspektiv på en skola för alla*. Lund:
Studentlitteratur

Börjesson, M. (2003) *Diskurser och konstruktioner En sorts metodbok*. Lund:
Studentlitteratur

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (2:a uppl.). Lund:
Studentlitteratur

Giddens, A. (2007) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur

Hartman, S. (2003) *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Stockholm: Natur och kultur

Matson, I. (2007). *En skola för eller med alla – en kommuns arbete för att nå sina mål*. Stockholm. Lärarhögskolan i Stockholm, institutionen för individ, omvärld och lärande

Parsons, T. (1964). *Essays in Sociological Theory*. New York: The Free Press.

Robson, C. (2011). *Real world research*. (Third ed.). Chichester: Wiley

SFS (1985:1100)

SFS (2010:800)

Sjöberg, K. (2008) *Forskaren och fältet*. I Sjöberg, K. & Wästerfors, D. (Red.). *Uppdrag: forskning*. Malmö: Liber

Szönyi, K. (2005) *Särskolan som möjlighet och begränsning – elevperspektiv på delaktighet och utanförskap*. Stockholm: Pedagogiska institutionen

Trost, J. (2007) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

Thurén, T. (2007) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab

Whinter Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: studentlitteratur

Wenneberg Barlebo, S. (2001) *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber

8.2 Rapporter

Karlsudd, P. (2002) *Tillsammans, integreringens möjligheter och villkor*. Kalmar Högskola

Skolinspektionen (2010a) "Undervisning i särskolan". Dnr 40-2009:1775

Skolinspektionen (2010b) "Tillsyn av mottagande i den obligatoriska särskolan i Örebro kommun". Dnr.40-2010:1012

Skolinspektionen (2011) *Särskolan. Granskning av handläggning och utredning inför beslut om mottagande*. Stockholm. Dnr. 2010:2593

Skolverket (2001) *Skolverkets allmänna råd. Rutiner för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan*. 01:669, Stockholm

Skolverket (2006) *Kommunernas särskola. Elevökning och variation i andel elever mottagna i särskolan*. 2006:01333, Stockholm

Skolverket (2009) *Särskolan – en skolform för mitt barn?* 08:1081, Stockholm

8.3 Artiklar

Göransson, K., Nilholm, C. & Karlsson, K. (2011) *Inclusive education in Sweden? A critical analysis*. International Journal of Inclusive Education

8.4 Internet

Linnéuniversitetet. *Söka artiklar och databaser*. <http://lnu.se/ub/soka/artiklar--databaser>. Hämtad 2012-03-14.

Skolinspektionen. *Publikationer*. <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/>. Hämtad 2012-03-07.

Skolverket. *Publikationer*. <http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/publikationer>. Hämtad 2012-03-06

Utbildning & Skola (2011) *Elever hamnar i särskolan utan anledning* (2011-02-01, 13:09). <http://rod.se/utbildning-skola/elever-hamnar-i-s%C3%A4rskolan-utan-anledning> . Hämtad 2012-03-14.

9. Bilagor

Bilaga 1 – Informationsbrev

Hej.

Vi heter Maja Hasselquist och Vjosa Ajeti och är två socionomstudenter från Linnéuniversitetet i Kalmar. Vi ska under våren 2012 skriva vårt examensarbete som behandlar ämnet beslutet för mottaganden i särskolan. Genom tidigare kunskaper och som blivande socionomer har vi intresse för målgruppen som ingår i särskolan, och har därför som syfte att studera på vilka bedömningsgrunder närliggande kommuner fattar beslut om inskrivning i särskolan. Vi vill med detta syfte få en ökad förståelse samt möjlighet att reflektera över beslutsfattarens förhållningssätt i bedömningsprocessen och därmed vidare analysera de fyra olika bedömningsgrundernas (pedagogiskt, psykologiskt, medicinskt och socialt) betydelse i ett beslut.

Vi vill genomföra frivilliga intervjuer med personer som fattar beslut om mottaganden i särskolan samt de professioner som utför de enskilda bedömningsgrunderna. Er medverkan i studien kommer vara anonym och du har möjlighet att avbryta din medverkan när du vill. Intervjuerna kommer att spelas in för att minska risken för missförstånd samt underlätta för oss vid bearbetning av materialet. Den genomförda intervjun kommer att återkopplas så du har möjlighet att kommentera och revidera det som sagts, även detta för att säkerställa att informationen är sanningsenlig enligt dig.

Har du frågor eller funderingar, kontaktar du oss via mail för ytterligare information.

Maja Hasselquist, Socionomstudent

Mail: (Raderat)

Vjosa Ajeti, Socionomstudent

Mail: (Raderat)

Bilaga 2 - Samtyckesavtal

Jag vill medverka i denna studie!

Jag har blivit informerad om att:

- Deltagandet i denna studie är frivilligt
- Anonymitet kommer ske under studiens gång
- Jag kan avbryta min medverkan när som helst under undersökningsprocessen
- Obehöriga kommer inte ta del av materialet
- Intervjuerna kommer att spelas in
- Genomförda intervjuer kommer att återkopplas för att säkerställa informationen vi delgivits innan publicering

Jag vill medverka i denna studie och godkänner villkoren:

Datum _____

Underskrift

Namn

Bilaga 3 – Intervjuguide; Beslutsfattare

Be informant om en presentation av sig själv.

1. Vilka handlingsplaner och delmoment använder sig aktuell kommun av vid beslut om mottagande i särskolan?
2. På vilka bedömningsgrunder fattas ett beslut kring ett mottagande i särskolan?
3. Vilken betydelse har det enskilda utlåtandet i ett beslut, och vad talar därmed för/emot att en elev skrivs in i särskola?
4. Tror du att det ligger något i påståendet att elever har skrivits in i särskolan på felaktiga grunder?

Bilaga 4 - Intervjuguide; Specialpedagog/Psykolog

Be informant om en presentation av sig själv.

1. Hur ser din arbetsprocess ut inför din bedömningsgrund?
2. Vad känner du till om kommunens utredningsrutiner och ansvarsfördelningen i samband med mottagandet i särskolan?
3. Vilken betydelse tror du att din bedömningsgrund får i ett beslut om mottagandet i särskolan?
4. Tror du att det ligger något i påståendet att elever har skrivits in i särskolan på felaktiga grunder?

Bilaga 5 - Arbetsfördelning

Vi har under större delen av arbetsprocessen arbetat tillsammans, då vi inledningsvis började med att gemensamt konstruera vårt syfte, frågeställningar samt problemformulering. Vi har valt att dela upp ansvaret för vissa av examensarbetets olika delar, dock har vi båda tagit del av varandras ansvarsområden för att sedan tillsammans skapa en sammanhängande text. I genomförandet av intervjuerna har vi båda medverkat för att ta del av informanternas tankegångar och svar. Detta har underlättat bearbetning av empirin samt analysen då vi valde att dela upp intervjuerna vid transkribering. Vi upplever att vi under examensarbetets gång ständigt har kompletterat varandra med olika ögon för att se detalj och helhet.